

Kraiciné Szokoly Mária PhD

Sajátos tanulási igény felnőtkorban

"Az egész életen áttartó tanulás lehetőségei
értelmi fogyatékossgal élő felnőttek
számára"

ÉFOÉSZ PATHWAYS II. Záró konferencia

Danubius Hotel Gellért

2013. február 28.

Előzmény

A magyar gazdaság fő prioritása:

A munka világon kívül rekedtek számának csökkentése

- Az inaktívok, közöttük a fogyatékkal élők visszavezetése a munka világába,
- Munkanélküliek visszavezetése a munka világába,
- A nyugdíj idejének kitolása, az idősek továbbfoglalkoztatása,
- A rokkant nyugdíjak felülvizsgálata, visszavezetésük a munka világába,

Feltétel:

A tanuló felnőttek számának emelése révén a szakmai és a munkaerőpiaci kompetenciák megszerzésének biztosítása

A „nem tanuló” felnőttek (tanulásban akadályozottak) bevonása a felnőttképzésbe, majd visszavezetése a munka világába

Paradigmaváltás a tanítás-tanulás világában

Gyorsulás és áttekinthetetlenség, bizonytalanság:

Az élet- és munkamód hagyományos kulturális mintái gyorsan elveszítik értéküket, a munkakörülmények gyorsan változnak

Digitális bennszülöttek és bevándorlók kora, új tanulási kultúra és környezet: alapkompenciák helyett az elemző, logikai, sorbarendező információfeldolgozás szükséges.

Az egész életen át tartó tanulás követelménye:

Egyéni szinten: „aki kimarad, lemarad”.

Társadalmi szinten: a gazdasági szerkezetváltás feltétele

Tanulás régen

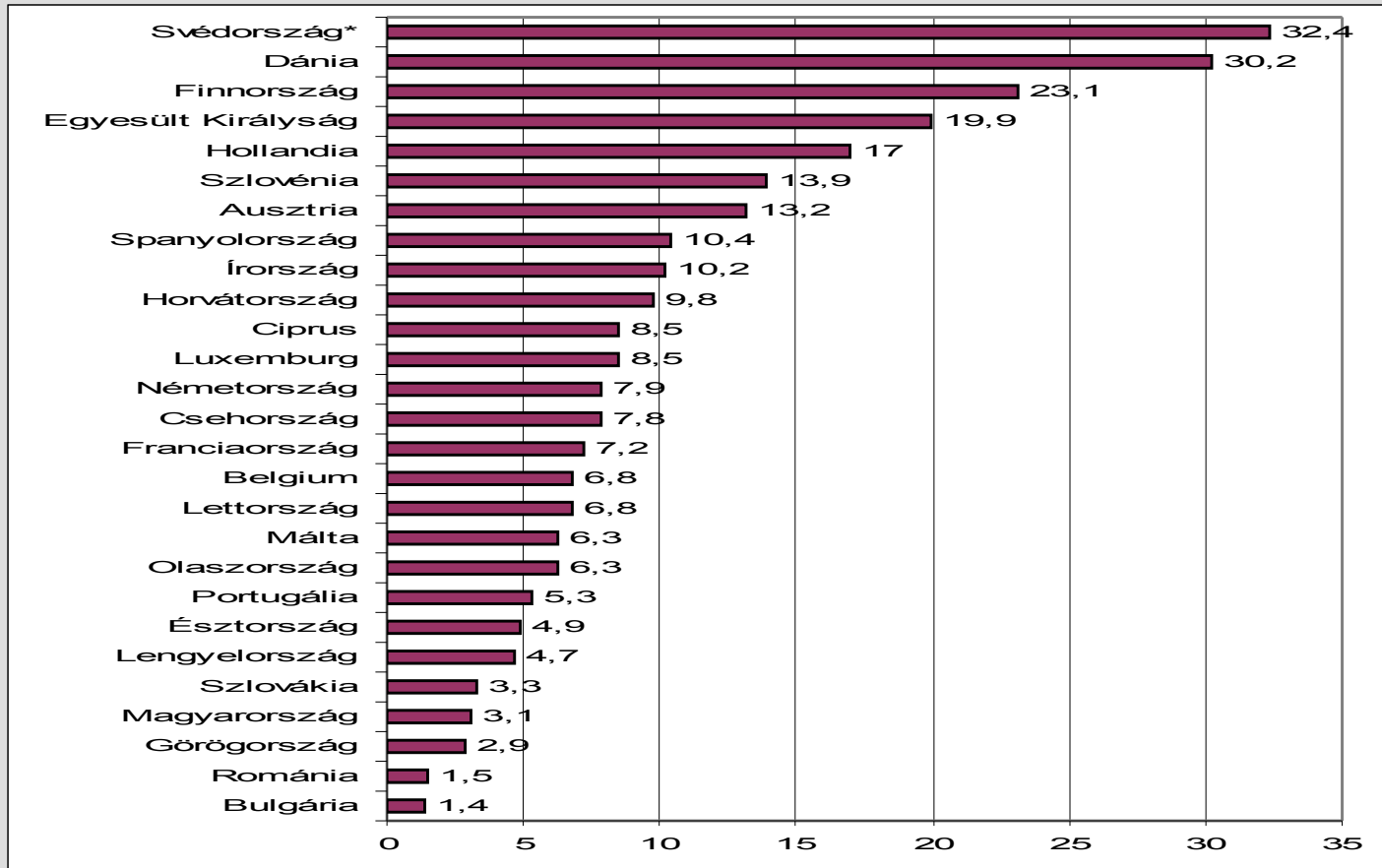

Tanulás ma

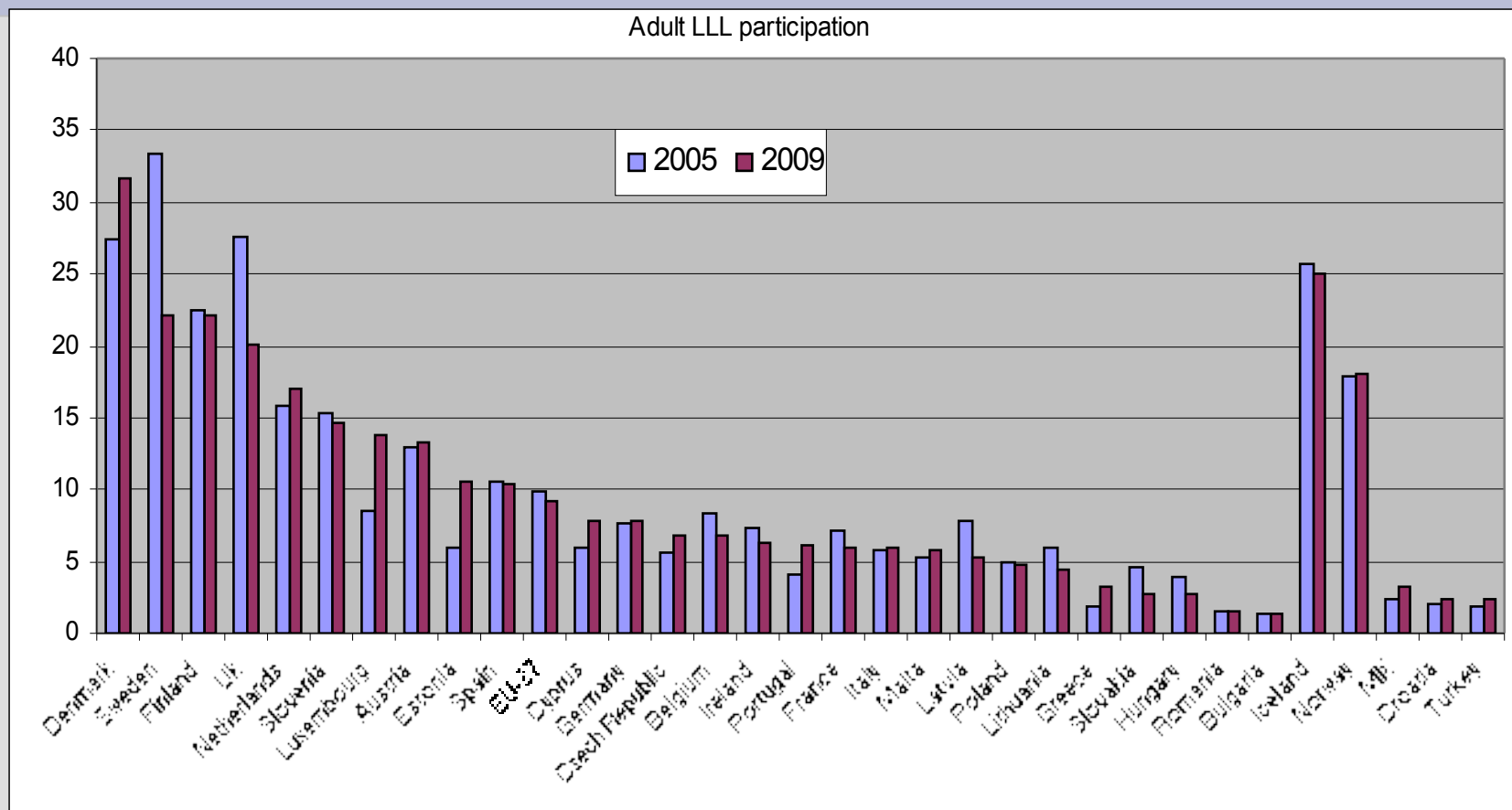

A felnőttképzésben résztvevők aránya Magyarországon alacsony

A 25-64 éves korcsoportban az egész életen át tartó tanulásban résztvevők aránya 2008-ban (%)

A felnőttek részvétele az egész életen át tartó tanulásban – országokra lebontott adatok /Eurostat 2009.

A felnőttképzés kiemelt célcsoportja: A SAJÁTOS TANULÁSI IGÉNYŰ ((STI) FELNÖTTEK KÖRE

- tartósan munkanélküliek, közöttük a romák
- a tanulásukban akadályozottak: sajátos tanulási igényű felnőttek (diszlexiás, diszgráfiás, diszkalkuliás, enyhén autista felnőttek)
- a fogyatékkal élők és megváltozott munkaképességűek (a hallás-, látás-, értelmi és beszéd sérültek, mozgásukban akadályozottak, pszichotikus problémákkal küzdők),
- az egészségükben károsodás miatt hátrányos helyzetűek
- a bevándorlók
- az idősen növekvő tömegei: a harmadik és negyedik életkorban lévők
- a zártan élők
- a büntetés-végrehajtási intézményekben fogvatartottak,
- a tartósan kórházban kezelték

STI felnőttek

- A munkaadók a fogyatékossgot elsősorban a munkavégzés szempontjából megnyilvánuló akadályozottsággként értelmezik. Ezért
- a felnőttképzés szempontjából **a munkában és a tanulásban akadályozott személyekről** beszélünk.
- A képzés szempontjából -függetlenül a tanulási nehézség eredetétől - **sajátos tanulási-tanítási igényű felnőttekről beszélünk.**

A „fogyatékoság” általános megközelítése

- Az európai lakosság 10-15 %-a fogyatékos, az idősek után az állami szolgáltatások legnagyobb fogyasztói,
- **Szűk megközelítés (orvosi értelemben):** szellemi és/vagy testi fogyatékoság, (átlagostól való eltérés), amelyet veleszületett vagy szerzett egészségügyi probléma okoz: mozgás, látás, hallás, értelmi és beszéd fogyatékoság)

A „fogyatékoság” felnőttképzési szempontú megközelítése

- Tágabb megközelítés (munkarőpici értelemben):** a mindennapi életvitelt korlátozó probléma, amelynek oka lehet:
- A cselekvőképességet akadályozó szellemi és vagy testi fogyatékoság (mozgássérültség, a látás-, hallás-, értelmi- és beszédképességek csökkent volta)
  - Pszichológiai, vagy pszicho-szomatikus problémák
  - A munkaerőpiaci kompetenciák alapját képező mentális képességek, készségek, attitűdök, viselkedési formák, normák, értékek) hiánya,
  - Társadalmi-szociális tényezők (pl. analfabétizmus)

Diszlexia felnőttkorban

Kutatás az ELTE PPK Andragógia Tanszéken

Ideje: 2010/11. tanév

Célja:

- az STI felnőttekkel való foglalkozás problémakörének rögzítése, körüljárása;
- a diszlexia problémával foglalkozó szakemberek és az érintettek véleményének, élményeinek megismerése, összevetése
- anyagot szolgáltatni az STI felnőttek tanulási tanítási módszertanához
- Kezdeményezni az STI felnőttek tanulásának módszertani kutatását, az eddig az ELTE művelődésszervező és andragógia témában elkészült elkészült szakdolgozatok alapján, „STI felnőttek TDK” kezdeményezése

Módszere: pilot kutatás, forrás feldolgozás és interjúk tartalomelemzése

A kutatás alapelve

A diszlexia

- nem tartozik az értelmi fogyatékoság körébe, attól jól megkülönböztethető.
- A megismerési funkciók olyan zavara, amelyek jellegzetes, kognitív tünetegyüttesben megnyilvánuló, **specifikus tanulási zavar**hoz vezetnek.
- A tanulási zavarok háttérében kölcsönösen egymásra ható részképességek (olvasás, írás, számolás) diszfunkciója áll.
- A kezelési módszerek e részképességek fejlesztésére irányulnak.

Hipotézis 1.

A diszlexia gyermekkorban jelentkező tünetei felnőttkorban is előfordulhatnak, és nehezítik az érintett személy tanulmányainak folytatását, majd a munkaerő-piacon való elhelyezkedését.

A gyermekkorban felismert diszlexia megfelelő módszerekkel sikerrel kezelhető, ez esetben felnőttkorra alig marad olyan tünet, ami problémát okozhat a mindennapi életben.

A diszlexia gyermekkori fejlesztésének elmaradása felnőtt személyekben - felismert vagy nem felismert módon - meghatározó problémává válik.

A magyar, felnőtt korú diszlexiások nagy részénél nem diagnosztizálták gyermekkorban a diszlexiát és nem részesültek iskolai fejlesztésben.

Hipotézis 2.

A gyermekkorban nem felismert diszlexia tünetei felnőttkorban felismerhetők, tanácsokkal, terápiával enyhíthetők.

A diszlexiás felnőttek számára a hagyományos oktatási módszerek nem kedvezőek, de már vannak kidolgozott sajátos tanulási- tanítási módszerek.

E módszerek alkalmazásával ugyanolyan jól tudnak tanulni, mint a nem diszlexiások.

A diszlexiás felnőttek megfelelő diagnózis és fejlesztés révén, továbbá a sajátos, a többségtől eltérő gondolkodásmódjuknak köszönhetően **sikeres életvitelre és hatékony munkavégzésre képesek.**

A felnőttkori diszlexia tünetei

- **Az érintettek gyakran nincsenek tudatában kudarcaik, nehézségeik okának.**
- **A társadalom tájékozatlan** a diszlexiát illetően; butának, fogyatékosnak, betegnek tekinti őket.
- **Nehézségek:** az olvasás, írás, nyelvtani szabályok alkalmazása, nyomtatványok kitöltése.
- A „fogyatékos” stigma miatti feszültség, bizonytalanság, szorongás, passzivitás vagy agresszivitás, az **„alkalmatlanság”** érzete.

A diszlexiás felnőttek tanulási problémái

- Rossz iskolai, tanulási élmények, **kudarcok**
- **Koordinációs zavarok**: nehéz a tanulás tervezése és szervezése
- A párhuzamosan, **gyorsan végzendő feladatok frusztrálóak**
- **Nehéz a** szóbeli utasítások gyors értelmezése
- Nehéz a szóbeli **előadások követése** (meghallgatás, értelmezés és jegyzetelés párhuzamossága)
- **Zavaró az írásos anyagok monotonitása**
- **Vizsgahelyzetek** frusztrációja
- Idegenyelv-tanulási kötelezettség és a nyelvtudás elvárása a munka világában
- **Mindezek alapján gyakran alulteljesítenek és lemorzsolódnak**

Problémák a mindennapi életben

- A diszlexiával járó problémák az érintettek környezetét is érinti.
- Nehezíti a hétköznapi életvitel rutinfeladatainak elvégzését, jellemző a **rendszeresség hiánya, feledékenység, koncentrációzavar, ügyetlenség**
- **Gépjármű vezetési nehézségek** (táblák értelmezése, párhuzamosan sokirányú figyelem)

Problémák a munka világában

- **A munkaadók világa, a társadalom tájékozatlan,** fogyatékoságnak, betegségnek tekinti, ezért az érintettek gyakran titkolják helyzetüket
- **Hátránnyal indulnak,** mert
- Tehetségükhöz képest alul iskolázottak, lemorzsolódók
  - Sikertelenek az állásinterjúknál
  - Nehézséget okoz az egész napos elfoglaltság,
  - A sokirányú munka párhuzamos szervezése, az időgazdálkodás
  - a folyamatos koncentráció, a gyors információfeldolgozás

A problémák ellenére a diszlexiások

- kreatív és tehetséges emberek, éppen a többségtől eltérő gondolkodásuknak köszönhetően
- sikeres életvitelre és hatékony munkavégzésre képesek
- **A gyermekkorban fel nem ismert diszlexia felnőttkorban enyhíthető**

Javasolt andragógiai módszertani tanácsok

- A „kevesebb több”, vagyis lassan és türelemmel kell haladni a tananyag elsajátításában.
- Világossá kell tenni a tananyag szerkezetét, biztosítani, hogy a tananyag részek beépüljenek az egészbe.
- Több érzési csatornára történő építés, IKT széleskörű alkalmazása
- Ábrák, színek alkalmazása, a kép és szöveg együttes megjelenítése. Sorkizárás kerülése
- Előadásoknál hand out-ot biztosítása az előadás elején a téma (beszéd, előadás) követhetősége érdekében.
- Több idő biztosítása a szóbeli vizsgákon, és az írásbeli feladatoknál!

**Egyéni bánásmód, diagnosztika és fejlesztés,
validáció!**

Következtetések, andragógiai megfontolások

A pedagógiához hasonlóan az andragógia tudományának és a felnőttképzés gyakorlatának is **fel kell készülni** a diszlexia kezelésére, **a diszlexiás és egyéb STI felnőttek segítésére**, az ismeretek széleskörű terjesztésével pedig **segíteni kell a jelenség értő elfogadtatását a társadalomban**.

A felnőttkori diszlexia pedagógia módszertani **kutatásának eredményei** alkalmazhatók, **adaptálhatók valamennyi tanulásban akadályozott csoport** tanítása során, **tanulásának szervezésében, támogatásában**.

A diszlexiakutatások eredményeit és az STI felnőttek képzésének módszertani eredményeit **tananyagként be kell vezetni a pedagógus és andragógusképzésbe**.

Tanácsadási hálózat kiépítése szükséges

Köszönöm a figyelmet!
www.kraicineszokolymaria.hu

szokoly.maria@ppk.elte.hu

Bibliográfia 1.

A fogyatékossgal élő felnőttek társadalmi integrálódásának esélyei és lehetőségei a mai Magyarországon (Szerk.: Laki Ildikó) (2010) Az NKTH INNOTARS_08-fogyat77 kutatás zárókötetete)

Balázs János: (2010) Értékrend, egyenlőtlen esélyek és a befogadás esélyei KÉK 2010. 3. szám 5-11. p.

Beate Lohmann (1997): *Diszlexiások az iskolában*, Akkord Kiadó, Budapest

Béatrice Sauvageot – Jean Métellus (2006): *Hurrá, diszlexia!*, K.u.K. Kiadó, Budapest

Borbély Tibor (2003): *Írás- és olvasászavar – karrier kizárva?*, URL:
http://www.fn.hu/archivum/20030624/ras_olvasaszavar_karrier/, 2011.03.27.

Csépe Valéria (2005): *Kognitív fejlődés-neuropszichológia*, Gondolat Kiadó, Budapest, 207-233. o.

Gyarmathy Éva: Diszlexia a digitális korban. Műszaki Kiadó Bp. 2012.

Dr. Kecskés Ádám (2010): *A tanulási zavarok, elsősorban a diszlexia néhány szociológiai*

vonatkozása, In: Tanító, 48. évf., 10. sz., 6-7. o.

Bibliográfia 2.

Fogyatékoság és a mai magyar társadalom (Szerk.: Laki Ildikó) (2009) Belvedere Meridionale K, MTA Szociológiai Kutatóintézet. Bp.

Dr. Pusztai Éva (2002-2009): *A diszlexiás felnőttek tanulási problémái*, URL: http://www.tanulasmodszertan.hu/diszlexia/diszlexia_cikk3.htm, 2011.03.27.

Kolcsár Irén (1995): *Lépések...*, In: Közoktatás, 6. évf., 1. sz., 11. o.

Mark Selikowitz (1999): *Diszlexia és egyéb tanulási nehézségek*, Medicina Késői olvasástanulás, In: Felnőttképzés, 5. évf., 4. sz., 44-48. o.

Tóth Beatrix (2003): *Diszlexiások, diszgráfiasok az iskolában*, In: Ronkoviczné Faragó Eszter (szerk.), Hátrányok és stratégiák, Trezor Kiadó, Budapest, 39-73. o.

Vinczéné Bíró Könyvkiadó Rt., Budapest

Meixner Ildikó – Dr. Weiss Mária (1996): *Tanulási zavarok*, Dyslexia, Pharma Press Nyomda és Kiadó, Budapest

Sarkadi Ágnes (2008): *A felsőoktatásban tanuló diszlexiás hallgatók jogai az idegennyelv-tanulás terén*, In: Új Pedagógiai Szemle, 58. évf., 4. sz., 12-20. o.

Székely Balázné (2007): *A diszlexia, diszgráfia, diszkalkulia maradványtünetei középiskolás és felnőttkorban*, In: Szakoktatás, 5. sz., 19-23. o.

Székely Balázné (2007): *Etelka (1992): Egy részképeség kiesés terápiájáról, A diszlexia magyarországi kezelésének történeti áttekintése*, Meixner Ildikó diszlexia-redukációs módszere, In: Fejlesztő Pedagógia: Diszlexia – diszgráfia, 1-2 szám, 30-36 o.